

Konspekt lekcji: Jesień w Polsce – Nostalgia, Sztuka i Tradycja

Cele:

- Poznanie jesiennej nostalgii w polskiej literaturze, muzyce i sztuce
 - Polska przyroda jesienią
 - Gramatyka i ortografia (grupa podmiotu – przymiotnik +rzeczownik w zdaniu, odmiana przez przypadki, ortografia: pisownia ż i rz w wyrazach związanych z jesienią)
-

1. Wprowadzenie – Jesień w Polsce a jesień w Australii

Aktywność: "Jesień oczami uczniów"

- Uczniowie dostają kartkę z poleceniem spisania skojarzeń: **"Jesień w Polsce"** (np. kolory, pogoda, zapachy, dźwięki, zwierzęta).
- Rysujemy mapę myśli i spisujemy propozycje:
- Potem wspólnie omawiamy różnice i podobieństwa.

Jesień w Polsce – skojarzenia

♦ **Kolory:** złoty, czerwony, brązowy, pomarańczowy, rudy, miedziany, szary

♦ **Pogoda:** chłodne poranki, mgły, częsty deszcz, wiatr, przymrozki, słoneczne dni przeplatane deszczem

♦ **Zapachy:** wilgotna ziemia, opadłe liście, pieczone jabłka, dym z komina, kasztany, mokre drewno

♦ **Dźwięki:** szeleszczące liście, deszcz uderzający o parapet, wiatr gwizdający w gałęziach, krakanie wron, odlatujące klucze żurawi

♦ **Zwierzęta:** jeże przygotowujące się do snu zimowego, wiewiórki gromadzące orzechy, odlatujące bociany i żurawie, jelenie na rykowisku, wróble szukające schronienia

♦ **Krajobraz:** puste pola po żniwach, mgły unoszące się nad łąkami, lasy w złocistych kolorach, kałuże na drogach, rzeki spowolnione po lecie

Następnie porównujemy te spostrzeżenia z jesienią w Australii:

Jesień w Australii – skojarzenia

- ♦ **Kolory:** zielony, żółty, czerwony, jasnobrązowy, ciemnopomarańczowy
 - ♦ **Pogoda:** cieplejsza niż w Polsce, mniej deszczowa, więcej słonecznych dni, łagodny wiatr
 - ♦ **Zapachy:** wilgotna trawa, eukaliptusy, kwiaty akacji, ciepła ziemia po deszczu
 - ♦ **Dźwięki:** świergot papug, cykady, lekkie podmuchy wiatru, deszcz spadający na liście eukaliptusów
 - ♦ **Zwierzęta:** kangury i koale szukające cienia, aktywniejsze węże i jaszczurki, pelikanie na jeziorach, czarne łabędzie, kakadu
 - ♦ **Krajobraz:** czerwone ziemie na pustyniach, drzewa eukaliptusowe zrzucające kory zamiast liści, suche stepy, kwitnące akacje
-
-

Pytania do refleksji:

- Czy polska jesień ma bardziej nostalgiczny charakter niż australijska?
- Dlaczego w polskiej kulturze jesień często jest opisywana jako melancholijna, a w Australii mniej?

W tym miejscu omawiamy słowa: **melancholia**, **nostalgia**, oraz zwroty: „**złota, polska jesień**”, „**jesień życia**”

Szukamy rzeczowników i przymiotników, które oddają nastrój polskiej jesieni:

Rzeczowniki (opisujące nastrój i atmosferę)

- **Nostalgia, melancholia, zaduma, refleksja, smutek, ulotność, przemijanie, cisza, spokój, tęsknota, chłód, wiatr, deszcz, mgła, szarość, liście, więdnienie, pożegnanie, senność, zmrok**

Przymiotniki (oddające charakter jesieni)

- **Złocista, deszczowa, wietrzna, chłodna, wilgotna, mglista, szara, złota, spokojna, smutna, nastrojowa, tajemnicza, ponura, przygaszona, zadumana, poetycka**

Zwroty związane z polską jesienią

Złota polska jesień – określenie na ciepłą, słoneczną jesień pełną złocistych liści.

Jesień życia – metafora starości, późnego etapu życia.

Jesienna zaduma – okres refleksji, przemyśleń nad życiem i czasem.

Jesienne nostalgia – uczucie tęsknoty, smutku, wspomniania przeszłości.

Jesienna melancholia – stan zamyślenia, smutku, refleksji nad przemijaniem.

2. Nostalgia w poezji – Leopold Staff "O szyby deszcz dzwoni" (30 min)

<https://www.youtube.com/watch?v=SEQELIoCpvk> - tekst czytany przez aktora

Słuchamy recytowanego wiersza, uczniowie otrzymują zwrotkę / refren powtarzający się w wierszu. Wybijamy rytm, zwracamy uwagę na klimat i słowa wprowadzające w tę aurę, regularność rytmu, układ rymów, akcenty przypominające pieśń

Leopold Staff - Deszcz jesienny

O szyby deszcz dzwoni, deszcz dzwoni jesienny
I pluszcze jednaki, miarowy, niezmienny,
Dżdżu krople padają i tłuką w me okno...
Jęk szklany... płacz szklany... a szyby w mgle mokną
I światła szarego blask sączy się senny...
O szyby deszcz dzwoni, deszcz dzwoni jesienny...

Rozmowa o etymologii słowa „dżdżu”, „dżdżownica” (historia języka)

Słuchamy utworu w wykonaniu Sanah i zespołu Mazowsze „Jesienią”, tekst autorstwa Marii Konopnickiej

Jesienią, jesienią
Sady się rumienią;
Czerwone jabłuszka
Pomiędzy zielenią.

Czerwone jabłuszka,
Złociste gruszcзки
Świecą się jak gwiazdy
Pomiędzy listeczki.

Pójdę ja się, pójdę
Pokłonić jabłoni,
Może mi jabłuszko
W czapeczkę uroni!

Pójdę ja do gruszy,
Nastawię fartuszkę,
Może w niego spadnie

Jaka śliczna gruszka!

Jesienią, jesienią
Sady się rumienią;
Czerwone jabłuszka
Pomiędzy zielenią.

Sanah / Mazowsze „Jesienią” (M.Konopnicka)

<https://www.youtube.com/watch?v=DKJcgsU2XBw>

Porównanie z klasykiem, utworem Czesława Niemena, do tekstu J. Tuwima
„Wspomnienie”

Niemen / Tuwim „Wspomnienie”

Tekst o opadłych liściach i tęsknocie za minionymi dniami

https://www.youtube.com/watch?v=gYJix_D1qjM

Ostatni utwór, najstarszy, Preludium F. Chopina, rozmawiamy o uczuciach jakie wywołuje w uczniach ta muzyka:

Fryderyk Chopin – Preludium e-moll op. 28 nr 4

Smutna, refleksyjna melodia, przypominająca jesienny deszcz i przemijanie.

<https://www.youtube.com/watch?v=-eQYJ82SuHQ>

Jesień w malarstwie – Chełmoński "Babie lato" (omówienie kolorów, nastroju obrazu, zwrot „babie lato”)

Przyroda jesienia

Sprawdzenie wiedzy dotyczącej zwyczajów zwierząt polskich jesienią
(elicytacja słów z głoską „ż” i „rz”)

Te zwierzęta **spowalniają metabolizm**, obniżają temperaturę ciała i przesypiają zimę.

 Niedźwiedź brunatny – zapada w **sen zimowy**, ale nie jest to głęboka hibernacja (może się wybudzać).

 Jeż – **hibernuje** od jesieni do wiosny, zwija się w kulkę i chowa w stertach liści lub pod korzeniami.

 Ropucha szara – **zimuje** w norach, pod kamieniami lub w mule na dnie jezior.

 Żółw błotny – zapada w **stan odrętwienia** pod wodą.

 Nietoperz – ukrywa się w jaskiniach i zapada w **głęboką hibernację**.

Ssaki: jeż, nietoperze, popielica, orzesznica, suset, chomik.

✓ **Płazy:** żaby, ropuchy, grzebiuszka.

✓ **Gady:** żółw błotny, zaskroniec, gniewosz.

✓ **Owady:** biedronki, motyle, trzmiele.

Zwierzęta gromadzące zapasy na zimę

Te zwierzęta **nie zasypiają**, ale przechowują pożywienie na trudniejsze miesiące.

 Wiewiórka – zbiera **orzechy i żołędzie**, ukrywa je w dziuplach i pod ziemią.

 Popielica – gromadzi **nasiona i owoce** na zimowe miesiące.

 Bóbr – buduje **żeremia** i magazynuje gałęzie do jedzenia pod wodą.

 Borsuk – gromadzi tłuszcz jesienią, ale czasem **wychodzi z nory w cieplejsze dni**.

Ssaki: wiewiórka, bóbr, borsuk, chomik, orzesznica, popielica, suset, mysz, nornica.

✓ **Ptaki:** sójka, dzięcioł, kowalik, sikorka.

✓ **Owady:** mrówki, pająki.

Zwierzęta migrujące – odlatują do ciepłych krajów

Te zwierzęta opuszczają Polskę na zimę i wracają na wiosnę.

 Bocian – odlatuje do **Afryki** (Sudan, RPA).

 Żuraw – odlatuje do **Hiszpanii i Afryki Północnej**.

 Jaskółka – leci do **Afryki**.

 Skowronek – odlatuje do **południowej Europy i Afryki**.

 Czajka – zimuje na **wybrzeżach Morza Śródziemnego**.

Bociany i żurawie – Afryka, Hiszpania.

✓ **Ptaki śpiewające (jaskółki, jerzyki, skowronki)** – Afryka, południowa Europa.

✓ **Ptaki wodne (czajki, rybitwy, bataliony)** – Afryka, Basen Morza Śródziemnego.

✓ **Ptaki drapieżne (kobuz, błotniaki, rybołów)** – Afryka, południowa Europa.

✓ **Inne (gawrony, dudki, kukułki, muchołówki)** – Afryka, Indie, południowa Europa.

Zwierzęta, które zostają, ale zmieniają zachowanie ❄️

Te zwierzęta **nie zapadają w sen i nie odlatują**, ale dostosowują swoje zachowanie do zimy.

 Lis rudy – poluje zimą na **gryzonie pod śniegiem**.

 Wilk – zimą **poluje w stadach** i przemieszcza się na duże odległości.

 Sowa – łowi gryzonie pod śniegiem, ma świetny słuch.

 Jeleń i sarna – zmieniają sierść na grubszą i **żywią się korą drzew**.

 Zając bielak – zmienia sierść z **brązowej na białą** jako kamuflaż.

 Sikorka – zostaje i żywi się **nasionami oraz owadami ukrytymi w korze drzew**.

Zwierzęta, które przylatują do Polski na zimę 🐦

Te ptaki przylatują do Polski, bo u nas jest cieplej niż na północy Europy.

 Gil – przybywa z północy i można go zobaczyć w polskich ogrodach.

 Jer – ptak podobny do wróbla, zimuje w Polsce, a latem jest na północy.

 Łabędź krzykliwy – przylatuje z Syberii do Polski, bo tu jest łagodniejsza zima.

Wspólnie piszemy i omawiamy dyktando:

Pożegnaliśmy lato. Liście na drzewach pożółkły i poczerwieniały. Wśród gałęzi jarzębiny przysiadły ostatnie jaskółki. Na niebie szybował orzeł, krążąc nad lasem pełnym żółędzi i spadających orzechów. Pachniało grzybami. Zwierzęta przygotowywały się do zimy. Jeże chowały się w stertach liści, wiewiórki zbierały orzechy, skrzętnie zagrzebując je pod korzeniami drzew.

Do domu:

Utrwalenie pisowni wyrazów z ż i rz z dyktanda

Ćwiczenie 3 i 5 – ksero z książki, powtórzenie połączeń przymiotnik + rzeczownik i odmiany przez przypadki i liczbę.